

ЦІЛІСНІСТЬ ТВОРЧИХ ПОШУКІВ РОБЕРТА ЛІСОВСЬКОГО НА ТЛІ МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ ЛЬВОВА 1922-1929 РОКІВ

Мельник О.Я., асистент кафедри «Дизайн та основи архітектури»

Національний університет «Львівська політехніка»

Анотація. У пропонованій публікації висвітлюється весь масив творчих зацікавлень Р. Лісовського за час перебування у Львові та засвідчується цілісність його художньо-естетичних пошуків у 1922-1929 роках.

Ключові слова: мистецтво, графіка, книга, оформлення, традиція, стиль.

Аннотация: Мельник О.Я. Целостность творческих поисков Роберта Лисовского на фоне культурной жизни Львова 1922-1929 гг. В статье рассматривается весь массив творческих интересов Р. Лисовского во время пребывания во Львове. Также анализируется целостность его художественно-эстетических поисков в 1922 — 1929 гг.

Ключевые слова: искусство, графика, книга, оформление, традиция, стиль.

Annotation: Melnyk O. Ya. Integrity of creative searches of Robert Lisovsky on a background of a cultural life of Lviv 1922-1929. In article is considered all range of creative interests of R. Lisovsky during stay in Lviv. Also integrity of his art-aesthetic searches in 1922 - 1929 is analyzed.

Key words: art, the graphic art, the book, design, tradition, style.

Постановка проблеми. На початку 20-их рр. ХХ ст. у мистецькому житті Львова відчувається загальне піднесення; мистецькі ініціативи насичують атмосферу міста, створюючи картину доволі строкату, за рахунок розмаїтості індивідуальних творчих характеристик митців, та, разом з тим, цілісну у єдності прагнення творити нове, національне за сутністю, мистецтво. Активність та виразна національна зорієнтованість митців була відголосом на події 1917 — 1919 рр., з якими пов'язувались надії на здобуття Україною державної незалежності. Ця доба, зумовила сплеск творчої енергії народу, породила нові таланти, окреслила нову перспективу відродження та розвитку України, її об'єднання в контексті як історичних так і мистецьких подій. Культура Галичини трактувалася невід'ємною частиною загальноукраїнської культури та, всупереч політичним негараздам, «...тяжіла до Наддніпрянської України як до свого природного ядра...» [1]. «Відчуття спільності українських історико-культурних коренів було наріжним каменем художнього світосприймання. На ньому зводилась і трималася уся конструкція мистецтва нового часу» [2, 64]. Суттєвим поштовхом до оновлення культурного життя Львова, була спільна праця місцевих художників та митців-емігрантів з Наддніпрянщини. Саме наддніпрянці, серед яких і Р. Лісовський, були тією потужною творчою силою, яка організовувала культурно-мистецьке життя столиці Галичини, скеровуючи його до рівня «загальноукраїнського, а згодом і європейського контекстів» [3, 88].

Метою роботи є дослідження одного з найцікавіших та найбільш плідних у творчому відношенні періодів творчості Р. Лісовського в контексті розвитку мистецького життя Львова 1922-1929 років.

Результати дослідження. За обсягами та новаціями створеного, львівський період в творчості Р. Лісовського, був особливо плідним і насиченим. Постать митця органічно вписувалась в образ діяча українського мистецтва нового типу — творця-інтелектуала, реального учасника історичних подій, свідомого громадянина-патріота. Він долучається до новоприбулих митців, письменників та поетів, серед яких П. Ковжун, П.Холодний, Ю. Магалецький, В. Крижанівський, В. Дядинок, М.Бутович, В. Січинський, С. Тимошенко, М. Вороний, К. Поліщук, Г. Орлівна та ін., що стають своєрідним каталізатором творчих починань місцевих сил; вони залучають їх до спільної праці, роблять об'єднанчі кроки, спрямовані на формування дієвих культурних, політичних та господарських структур, пропагують й підтримують національну ідею [4, 94]. Базовим осередком втілення в життя ідеї єдності національної культури та її відродження у Львові

мав стати організований Український (таємний) університет. З'являються літературно-мистецькі часописи, авторитет яких підтримувався участю в них провідних літераторів, науковців та митців. Поряд реалізовувались й інші проекти. У 1922 р. створюється Гурток діячів українського мистецтва (ГДУМ), який очолили П. Холодний-старший (голова), М. Голубець (заступник), П. Ковжун (секретар). Р. Лісовський, приєднується до керівництва гуртка, виконуючи обов'язки скарбника а також, приймає активну участь у щорічних виставках ГДУМ, організованих для мобілізації та демонстрації сили українських митців, об'єднаних під гаслом національного мистецтва. Нововведенням на другій виставці ГДУМ було відкриття окремого відділу «Нова українська книжка», експонати якого, руки Р. Лісовського, М. Бутовича, Ю. Вовка, М. Кирнарського, П. Ковжуна, О. Кульчицької, І. Мозалевського, Г. Нарбуга, Л. Лозовського, А. Петрицького, В. Січинського, П. Холодного та ін. вже дозволяли вести мову як про мистецькі можливості так і про проблеми цієї щойно відроджуваної галузі української культури. Цікавою була експозиція четвертої виставки ГДУМ, лєвова частка робіт Р. Лісовського на якій, була представлена графічними обкладинками, заставками й кінцівками до книжок, а також видавничими знаками. Серед експонатів виділялись етнографічні зарисовки з Гуцульщини а також килим, виконаний за проектом митця в майстерні «Гуцульське мистецтво». Детальний список експонованих Р. Лісовським робіт на виставках ГДУМ, подає М. Голубець в спеціалізованому часописі «Українське мистецтво» за 1926 р. [5, 36-38].

Враховуючи загальне зацікавлення мистецтвом та прагнучи його поширення, мистецькі журнали знайшли свою органічну нішу в числі львівської періодики. Суспільному інтересу до проблем української національної культури, сприяла також поява літературно-мистецького ілюстрованого журналу «Митуса», заснованому як друкований орган при однойменній літературній групі, учасниками якої були В. Бобинський, О. Бабій, Р. Купчинський, Ю. Шкрумеляк та «незупинний мотор» українського мистецького життя П. Ковжун, що зумів перемістити до Львова «...особливу атмосферу київських «гутірок» з їх конкретною і довільною проблематикою для дискусій» [6, 10]. Праця групи, спрямована на увиразнення та закріплення в українському мистецтві тенденції «націозорієнтованості», на об'єднання розрізаних мистецьких сил спільною ідеєю, була досить помітною, а організовані нею вечори та зустрічі й тематика розмов загалом засвідчували пошуковий характер культурного процесу Галичини початку 1920-их рр. [7, 538]. Із розпадом цієї групи у 1923 р. її учасники ініціюють створення літературно-мистецького товариства «Богема». Свою мету суспільного ознайомлення з новими напрямками естетичних пошуків у світовій та національній культурі товариство реалізовувало, організовуючи поетичні вечори та маскаради у приміщенні Народного Дому. До богемістів приєднується і Р. Лісовський, який разом з П. Ковжуном та Л. Перфецьким оформлював зали своїми картинами,

шаржами та карикатурами. У цьому середовищі відбувалось духовне єднання художників, літераторів, музикантів, акторів, тут же міцніли контакти Р. Лісовського з культурною та інтелектуальною елітою Львова, зав'язувались товариські та професійні відносини.

Митці активно працювали у всіх ділянках образотворчості. Однак, прагнення ознайомити зі здобутками новітнього мистецтва якомога ширше коло галичан, спричиняє до особливого піднесення та активного розвитку графіки, краще якої «...гостроту нашого століття, століття безперервних винаходів і соціальних зрушень ніщо не віддасть з таким пафосом, і з такою чіткістю» [8, 77].

Р.Лісовський був одним із тих, хто привіз із собою з-над Дніпра виточену, під впливом Г.Нарбута, високу графічну культуру, й користався нею, як потужним джерелом для відродження та живлення цієї занедбаній ділянки мистецтва. Поряд зі своїми талановитими сучасниками-одномудцями, творчість яких була визнана у літературно-мистецьких та видавничих колах, він наполегливо працював над покращенням якісного рівня книжкової, газетно-журнальної та ужиткової графіки, пропагуючи своїми творами безперечно єдність графіки «чистої» та «прикладної», рятуючи «від добре заслуженого забуття ту чи іншу видавничу макулатуру» [9, 33]. Працюючи над графічним оформленням видань, Лісовському та іншим митцям вдалось не лише призвичаїти видавців до необхідності використання графічного декору для друкованих видань, але й, враховуючи те, що вони були розраховані на масове користування та сприйняття — популяризувати серед широкого загалу нову графічну естетику. Вже згадані М. Бутович, П. Ковжун, С. Гординський, Фартух, Е. Козак, Дядинок та інші — усі по-різному, в своїй манері, з кожною наступною оформленою книгою чи журналом робили посильний поштовх до якісного покращення мистецької вартості друкованого слова. Поєднуючи функціональність та естетику, вони доводили своєю працею неподільність «чистої» графіки та графіки «прикладної». Мистецька мета художників, створити вартісне естетично виразне обличчя нової книги було, разом з тим, й економічно доцільним. Видавці усвідомлюють пряму залежність між попитом на друковану продукцію та її оформленням. Довівши видавцям доцільність мистецького оформлення видань художники чи то дизайнери книги поступово «... виборюють авторитет своєї професії, сміливо ставлять питання про оплату творчої праці» [4, 94]. змінюючи обличчя львівської періодики, митці виводять її зі стану провінціалізму на високий мистецький рівень, неодноразово засвідчений на виставках графіки на Україні та за кордоном.

До кінця 20-их рр. Лісовський створює чималу кількість книжково-журнальних обгорток, декоративно-орнаментальних «сорочок» для книг, вінет, заставок, видавничих марок, емблем, печаток та екслібрисів. Свої шаржі та карикатури, експоновані в залах на зустрічах «Богемі» Лісовський публікував в друкованому органі богемістів — гумористичному журналі «Маски». Ще

одним сатиричним журналом, в якому Р. Лісовський, поряд з М. Бутовичем, П. Ковжуном, Л. Гецом, Е. Козаком розміщує свої дотепні малюнки, був «Зиз», що відзначався високим рівнем змісту та оформлення. Плідною була співпраця Р. Лісовського з іншими львівськими часописами та видавництвами. Для деяких з них, зокрема, «Видавництво Нова Українська Школа», «Накладня Михайла Таранька», «Молода Україна», «Ізмагард», «Нова культура», Р. Лісовський розробляв також і видавничі марки. Графічні уподобання Лісовського були досить різномірними, однак найчастіше в його роботах традиційні українські декоративні прийоми органічно зливаються з модерним оформленням. Виявляючи глибоку обізнаність з оформленням давніх рукописних та друкованих пам'яток, орієнтуючись на барокову культуру, звертаючись до мотивів книжкової графіки XVII-XVIII століть та народної орнаментики, Лісовський створює обкладинки з використанням орнаментальних, симетричних й центричних композицій. Такий підхід характерний для обкладинок альманахів «Світ дитини», «Українське мистецтво», «Молода Україна», книг «Літопис української революції», «Молодість славних людей», графічного паспорта до серії видань «Нового часу», «Театральної бібліотеки». Дещо динамічнішими серед обкладинок такого типу є обкладинки до каталогу IV виставки ГДУМ, до творів Г.Чупринки, Б.Лепкого. Водночас, в творчості художника відкривається новий етап, коли поряд з традиційними роботами на теми необароко, з'являються нові експресивніші графічні вирішення, пройняті духом індивідуальної творчості. До таких обкладинок належить дереворит до твору У. Самчука «Волинь», обкладинки до книг «Шлях велетнів» П.Бенуа, «Світлість» Ю.Липи, «Боротьба з трупом» Ренара і Жана. В цих роботах, майстерний рисунок та оригінальна графічна подача реальних образів, передають настрій книги, дозволяють вловити її зміст. Творчий пошук бачимо в обкладинці «Ніч кохання» В.Бобинського, графіка якої базується на образотвірчій мові давньої української та візантійської мініатюри. Невід'ємним елементом композиції, органічно поєднаним із зображальними мотивами усіх обкладинок, створених Р.Лісовським, був шрифт, взірці якого митець шукав у рукописах та стародруках. «Старанне опрацювання кожної літери, сполучення їх між собою в різних комбінаціях та строге додержання стилю — бездоганні» - писала про шрифти Р.Лісовського М.Антонович. Відтак, кожна обкладинка, ретельно продумана та бездоганно виконана митцем, являє собою стильову та композиційну цілість. Крім художніх якостей робіт Лісовського, варто відзначити їх «приспосованість» до часто незадовільних умов репродуктивно-друкарських процесів, перейняту від свого учителя. Завдяки цьому, відтворена в літографічних та цинкографічних репродукціях графіка Лісовського рідко псувалась [9, 92].

Також Р. Лісовський реалізує свої сили на педагогічній роботі, викладаючи рисунок у Державній дівочій учительській семінарії. Численні акварелі того часу свідчать про наполегливу працю і у цій царині. Акварелі Лісовського

займають особливе місце в широкому діапазоні його творчості. Дехто з дослідників акцентує на таланті Лісовського саме як аквареліста. Михайло Сорока, зокрема, згадуючи праці Р. Лісовського писав: «Акварельні переливи, взаємно проникаючі фарби, що не забруднюють себе, змішуються у своїй чистоті на вологому папері й до сьогодні ввижаються мені» [10, 24]. В цих акварелях виявляються риси, притаманні Лісовському як графіку — сумлінне прискіпливе відношення до праці, подекуди навіть сухість, але досконалість рисунка (часто крізь соковиту палітру фарб було видно дбайливий рисунок). Навіть етюди Р. Лісовського відзначались довершеністю. Кольори були ніби доповненням до ретельного рисунку, що нагадував працю архітектора.

Роберт Лісовський був типовим представником когорти митців, що утверджувала свій мистецький фах у різних ділянках творчості. Зародження світового на українського дизайну на поч. XX ст., мистецький стиль модерн, що поширював нове розуміння естетичних ідеалів в капіталістичному суспільстві, інтеграція мистецтва у промислове виробництво суттєво піднімають вартісні критерії декоративного мистецтва, яке усвідомлюється як особлива сфера художньої діяльності, та залучають велику кількість яскравих талановитих художників до роботи в різних галузях ужиткового виробництва. З 1928 р. він разом із С. Гординським, П. Холодним, П. Ковжуном, М. Буговичем, М. Дядинюком, О. Кульчицькою починає творчу співпрацю художньо-промисловою спілкою «Гуцульське мистецтво» й працює над проектами «модерних килимів», що мали великий попит за межами України.

Висновки. Отже, ми можемо зробити висновок, що різнобічність мистецьких зацікавлень й, водночас, світоглядна цілісність його творчої постави органічно вписувалась в контекст культурних процесів Галичини 1920-х рр. Весь масив народного мистецтва й модерні шукання, якими переймалися художники сучасники Лісовського були свідомо задіяні ним у його власній творчості. Досягнення Р. Лісовського у галузі книжкової та ужиткової графіки, в творах декоративно-ужиткового мистецтва, а також саме середовище, органічною частиною якого він був, ставили його в авангард мистецького життя Львова 1920-х та й 1930-х рр, коли вже будучи емігрантом, він продовжував творчі контакти зі Львовом.

Література:

1. Sygnaly. Lwow. 1934. — №3.
2. Ріпко О. У пошуках страченого минулого. Ретроспектива мистецької культури Львова XX століття. — Львів: Каменяр, 1996. — 280 с.
3. Федорук О. М.Бугович. Життя і творчість. Київ — Нью-Йорк: Вид. Коця М.П., 2002. — 300 с.
4. Яців Р. «Переймемо його ентузіазм...» // Дзвін. - 1991. — №12. — С.93-98.
5. Голубець М. Роберт Лісовський // Мистецтво. — 1926. - №2. — С. 36-38.
6. Роберт Лісовський (1893-1982). Каталог виставки творів, присвяченої 100-річчю з дня народження художника. Львів. Інститут народознавства АН України. — 1993. — 32 с.

7. Сирота Л. Павло Ковжун та літературна група «Митуса» // Народознавчі зошити.
8. Ковжун П. Неопубліковані праці Г. Нарбута // Нові шляхи. — 1929. - № 1. — С. 76-77.
9. Січинський В. Книжна графіка Роберта Лісовського //Бібліологічні вісті. — 1927.- №2. — С.91-96.
10. Сорока М. Мистецька Прага. В книзі Боднарук Л. Михайло Сорока. Дрогобич: Відродження. — 2001. С. 199-201.

Надійшла до редакції 19.06.2007